

*yordam
edebiyat*

Eserin orijinal adı:
Slave

HANS KIRK

KÖLE

ROMAN

TÜRKÇESİ

SERMET YALÇIN

yordam
edebiyat

Yordam Kitap: 38 • Köle • Hans Kirk
ISBN 978-9944-122-46-7 • Türkçesi: Sermet Yalçın
Düzeltilme: Merve Arlı - Dilan Keyvan
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Sayfa Düzeni: Gönül Göner
Birinci Basım: Şubat 2018 • İkinci Basım: Mart 2018

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Çağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti. (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

KÖLE

ROMAN

ÖNSÖZ

Sonuç kaçınılmazdı: Hazine gemileriyle İspanya'ya getirilen altın ve gümüş, onu taşıyan adamlar hâkim merkantilist yaklaşımla donanmış ve anavatanlarını Kral Midas gibi zenginleştireceklerini düşünüyor olsalar da, sadece işçi sınıfının fakirleşmesine hizmet etti ve tüccar kesiminin büyük voliler vurmasını sağladı... Kızılderililerin altın ve gümüşü... Tüm Hıristiyan dünyasını saran bir fiyat devrimini hızlandırdı ve çoğu ülkede gözlemlenen, ücretlerdeki artışın fiyat artışlarının gerisinde kalması, yükselen burjuvaziye Endülüs'tekinden daha da büyük vurgunlar hediye etti. Bu kazanç artışı, muhtemelen, modern kapitalizmin yükselişindeki en büyük etkidir.*

1898–1962 yılları arasında yaşayan Hans Kirk, onun kaleminden çıkan ve tüm zamanların en çok satan Danimarka romanı olan *The Fishermen*'in** 1928 yılında yayımlanmasının ardından çeyrek yüzyıl boyunca Danimarka'nın en önde gelen romancılarından biri oldu. Aynı zamanda siyasetle de uğraşan bir yazar olan Kirk, aralarında kısa hikâye ve kısa roman da olmak üzere, kurgusal edebiyatın yedi dalında usta işi ürünler verdi. Ayrıca binlerce gazete yazısı kaleme aldı.

* Earl Hamilton, "Wages and Subsistence on Spanish Treasure Ships, 1503–1660", 37 *Journal of Political Economy* 430–50, s. 450 (1929).

** Hans Kirk, *The Fishermen* (çev.: Marc Linder, 2. Baskı, Iowa City, Fänpihuà, 2000 [1999]).

Kirk, *Köle*'nin el yazması müsveddesini, kapatıldığı Kopenhag'daki bir hapisane ile başkentin kuzeyinde yer alan ve 1. Dünya Savaşı döneminden kalma bir tevkif kampı olan Horserød'da yazdı. 9 Nisan 1940'ta Almanya'nın Danimarka'yı işgalinin hemen ardından, Danimarka polisi, komünistlere dair ve Kirk'i Danimarka Komünist Partisi edebiyat grubunun başkanı olarak gösteren özel bir listeyi Gestapo'ya verdi. 22 Haziran 1941'de, yani Nazilerin Sovyetler Birliği'ne saldırdıkları gün, Danimarka polisinin Gestapo'nun talebi üzerine tutukladığı ilk komünistlerin arasında o da vardı.*

Almanlar, Kirk'in şakayla karışık söylediği gibi, bu "bir hazine gemisinin başından geçenlere dair pikaresk ve heyecanlı tarihi dram"ın el yazmasını, yazarın 29 Ağustos 1943'te Horserød'dan kaçışının ardından onu "yakacak kadar sıcak" karşılamışlardı.** Hapsedilmenin Kirk üzerindeki etkisi, kendisini, onun, Nazi baskısına boyun eğme ya da ona karşı direnme konularına açıklık getirmek üzere, güç ve iktidara dair bu alegorik eserini kaleme alırken, arka plan olarak on yedinci yüzyıl İspanyol sömürge dünyasını kullanmasında açığa vurur.***

Kirk'in kendi anlatımına göre, o ve hapisane arkadaşları, 1941 sonları ile 1942 başlarında "vahim bir durum"la yüz yüzdüler: "Kendimize, Nazizme boyun eğmeye mecbur olup olmadığımız sorusunu sormak zorundaydık; sosyal demok-

* Børge Houmann, "Om baggrunden for disse breve og deres udgivelse", aktaran Hans Kirk, *Breve fra Horserød* 7-16, s. 8 (Der.: Børge Houmann, basıldığı yer yok, Sirius, 1967).

** Johannes Weltzer, "Hans Kirk-en Digter midt i Hvardagen", *Information*, 5 Temmuz 1945, s. 5, 6, süt. 2. Kirk'in dostlarından birine göre, el yazmasını yoldaşları barakaların altına gömmüşlerdi, fakat özgürlüğün ardından Kirk onu almaya geri geldiğinde yerinde yoktu. Kirk, *Breve fra Horserød*, s. 39.

*** Bu anlamda, bir eleştirmenin "romandaki ideolojik konuşmaların çokluğu, temel dokuyu harap ediyor. 17. yüzyıl İspanyası ortadan kayboluyor ve biz kendimizi tekrar Vestre Fængsel'de buluyoruz" biçimindeki değerlendirmesi, temel meseleyi kavrayamayan bir yaklaşımdır. Niels Kaas Johansen, "Den farlige tendens", *Information*, Kasım 10, 1948, s. 4, süt. 4.

ratlar o zaman bu teslimiyete hazırды. Kitap, bu soruya bir tür cevap anlamına geliyordu.” Savaşın bitiminden üç yıl sonra, Kirk –kendisi ve birçok yazarın yaşadığı, daha önce bitirildiğine inanılan bir kitaba yeniden başlamanın “müthiş zorluğuna” karşın– kitabı yeni baştan yazmaya karar verdi; zira sorun hâlâ günceldi.*

Nazilerin Avrupa’yı fethi *Köle*’nin yazılmasının nedenini oluştururken, Kirk, kurguyu teşkil edecek malzemeyi beklenmedik bir biçimde buldu. 1948’de, romanın yayımlanması öncesinde, Komünist Partisi’nin gazetesine verdiği bir röportajda, Kirk, “Bir Amerikan gazetesinde konudan bahseden bir makaleyle karşılaşmam tamamen rastlantıydı ve ardından meseleyi daha yakından araştırdım,” diyordu.** Cezaevinde araştırma yapacak zamana sahipti ve bir kütüphaneci, Antiller üzerine on yedinci yüzyıl ortalarında basılmış Almanca ve İngilizce dört kitap da aralarında olmak üzere, gereken bazı kitapları Kopenhag Kraliyet Kütüphanesi’nden sağlamasına yardımcı oldu. (Aslında Kirk, Adalet Bakanı’na, kitapları Kraliyet Kütüphanesi’ne geri göndermekle yükümlü olan hapishane yönetiminin ona, kitapları teslim ettiğini belirten bir alındı makbuzu vermeyi reddettiği yolunda şikâyetinde de bulundu; Kirk, mevcut ekonomik durumunun, bu nadide ve pahalı kitapların kaybolması durumunda kütüphanenin finansal taleplerini karşılamaya yetmeyeceğini belirtiyordu.)*** Roman, Kirk’egöre, 1679 yılında, “Güney Amerika’daki İspanyol sömürgelerinden Barselona’ya doğru giden... dünyanın en değerli altın gemile-

* Eric [Danielsen], “Mennesket må selv gribe ind i sin tilværelse”, *Land og Folk*, Eylül 26, 1948, s. 9, süt. 1. Bir sosyal demokrat eleştirmen, buna, insanın Nazi işgali sırasında yazılmış bir romanın, baskı döneminde, bir “nefret incili” gibi belletilmesini anlayabileceğini, lakin onun savaştan üç yıl sonra, hiçbir değişikliğe uğramadan yayımlanmasının “yakışksız” olduğunu öne sürerek şiddetle itiraz eder. F[rederik]. N[ielsen]., “Herba diaboli”, *Social-Demokraten*, Kasım 20, 1948, s. 7, süt. 4.

** Eric, “Mennesket må selv gribe ind i sin tilværelse”, s. 9, süt. 1.

*** Kirk, *Breve fra Horserød*, s. 36-38 (2 Kasım 1941 tarihli mektup).

rinden biri” olan üç direkli bir İspanyol gemisinde geçen “gerçek bir olay üzerine” oturtulmuştu.*

Bununla birlikte, *Köle*, on yedinci yüzyılda yaşanan olayın tarihsel doğrulara uygun bir öyküsünü anlatma peşinde değildir.** Aslında Kirk’in sunuş tarzını, kayıp el yazmasını yeniden kaleme aldığı sırada onun Komünist Partisi’nin İkinci Dünya Savaşı sonrası faaliyetlerinin içinde yoğun bir biçimde yer alması ve belki bu yüzden cezaevindeyken yaptığı araştırmanın tümünü tekrar gerçekleştirecek zamanı bulamaması da etkilemiş olabilir. Kendisiyle yapılan bir röportajı yayımlayan Kirk’in de üyesi olduğu Komünist Partisi’nin gazetesi *Lang og Folk*’ta, doğru bir şekilde, “Kimse, Kirk’in, günümüze dair bir şeyler söylemeksizin, tarihsel malzemenin içine gömülüp kaldığını ciddi olarak iddia edemez; o, çok sayıda başka yazarın aksine, bugüne dair, muğlaklıktan uzak, net bir tutum sergilemiştir,” denmektedir.***

* Eric, “Mennesket må selv gribe ind i sin tilværelse”, s. 9, süt. 1. Kirk’in kütüphaneciye 1941’de gönderdiği bir rapor –kitabın kurgusunun ana hatlarını oluşturduğu düşünülebilecek makaleden parçaların Danimarka diline bir çevirisi– için bkz. Bo Elbrønd-Bek, “Breve fra Hans Kirk vedrørende ‘Slaven’”, *Danske studier* 111-24, s. 116-17 (1983). Süreli yayınların indekslerine dair yoğun araştırmalar makaleyi teşhis etmekte başarısız kaldı. The Western Hemisphere’deki deniz kazaları üzerine önde gelen monografıta da 1679’da kaza geçiren bir İspanyol gemisinden söz edilmemektedir. Robert F. Marx, *Shipwrecks of the Western Hemisphere, 1492-1825* (New York: World, 1971). Kirk’in biyografisini yazan Morten Thing de bu makalenin varlığını teyit eden herhangi bir kişi bulunmadığını doğrular. Morten Thing’den Marc Linder’e elektronik mektup (26 Mayıs 2000).

** Bo Elbrønd-Bek, “At sejle er nødvendigt: Ikke at leve-et essay om Hans Kirks roman *Slaven*”, *Bag ved bøgernes bjerg: En hilsen til Mogens Iversen* 191-213, s. 193 (Copenhagen: Denmarks Biblioteksskole, 1978). Tarihsel aktarımdan ayrılmamanın bir örneği, geminin tek başına yolculuk ettiğinin söylenmesidir; oysa gerçekte, büyük miktarda altın ve gümüş taşıyan gemiler –ki on yedinci yüzyıl sonlarına doğru altından çok daha fazla oranda gümüş taşıyorlardı– korsanlardan korunmak için, genellikle, devlet bürokrasisi tarafından organize edilen hazine filoları eşliğinde yolculuk ediyorlardı. Clarence Haring, *Trade and Navigation between Spain and the Indies in the Time of Habsburgs* (1918). Sağlık koşullarının kötülüğü, varlıklı yolcular için bile, romanın yansıttığından çok daha beterd. Carla Phillips, *Six Galleons for the King of Spain: Imperial Defense in the Early Seventeenth Century*, 152-80 (Baltimore: John Hopkins University Press, 1986).

*** Eric, “Mennesket må selv gribe ind i sin tilværelse”, s. 9, süt. 1.

Danimarkalı bir başka önemli solcu romancı olan Hans Scherfig, *Köle*'yi, "işgal döneminin en seçkin edebi çalışması" olarak değerlendirmektedir.* Komünist Partisi'nin gazetesinden bir eleştirmen daha da ileri gidip "Eğer Almanlar tüm müsveddeyi yakmamış olsalardı... *Köle* 1943'te illegal olarak basılabilir, Danimarka direniş hareketinin en etkili dokümanı ve direniş mücadelesinin en güçlü yazınsal ateşleyicisi olabilirdi," diyordu.**

Yetenekli bir öykücü olan Kirk, güç ve iktidar üzerine siyasi-ahlaki değerlendirmelerini, daha önceki bir eleştirmenin ifadesiyle, "başrollerini kan ve şiddetin oynadığı sansasyonel bir film"le*** dokuduğu bir hikâyenin içine yedirmiştir. Bu budalalar gemisinde sınıf hiyerarşisinin tüm renkleri temsil edilmektedir: İspanyol sömürgelerinden yüksek rütbeli idari, askeri, adli görevliler, bir Katolik engizisyon yargıcı, aristokrat toprak ve köle sahipleri, müthiş zengin bir kadın kapitalist ve bir İngiliz Püriten tacir-kapitalist üstsınıf güvertesinin sakinlerini oluştururken, denizciler, topçular, Kızılderili ve zenci köleler de altsınıf güvertesini mesken tutmuşlardır. Kirk, romancı ve şair Tom Kristensen'in gözlemlediği gibi, bu sosyoideolojik tipleri "beceriyle tahlil etme" ve "onların kemiklerini eğlenceli Marksist numaralarla numaralama" konusunda oldukça başarılıdır.****

Kirk *Köle*'yi en iyi kitabı olarak görür: "Sonuçta, okumaya değer bir kitap (*Köle*) yazdım, gerisini kaldırıp atabilirsiniz."***** Eser, yayımlanmasını takip eden dört yıl içinde altı dile çevrildi

* Hans Scherfig, "Minde om Hans Kirk", Hans Scherfig, *Tre Digtere* 49-65, s. 55 (basıldığı yer yok, Sirius, 1963)

** Sven Møller Kristensen, "Det ukuelige sind", *Land og Folk*, Kasım 14, 1948, s. 7, süt. 1.

*** Hans Brix, "Men han kan da skrive", *Berlingske Aftenavis*, Kasım 10, 1948, s. 4.

**** Tom Kristensen, "Hans Kirks nye Roman", *Politiken*, Kasım 10, 1948, s. 8, süt. 1,2.

***** Bris, "Vi har jo den halve verden bag os!", *Information*, Aralık 19, 1953, s. 3. süt. 3, s. 6.

(Norveççe, İsveççe, Almanca, Felemenkçe, Lehçe ve İzlanda dili); bunu izleyen birkaç yılda da Macarca ve Slovak dilinde baskısı yapıldı. Yarım yüzyıldan fazla bir zamandır, kitap, Danimarka klasik edebiyatının önde gelen bir eseri olarak, hâlâ kitapçıların raflarını süslemektedir.*

Marc Linder

* Morten Thing, *Hans Kirks mange ansigter: En biografi 3777-78* (Copenhagen: Gyldendal, 1997).

Ey, efendimizin kutsal annesi,
yok et düşmanlarımızı
ve iyi bir yolculuk ihsan eyle bize,
şu tuzlu denizlerde.

Eski bir İspanyol denizci şarkısı

Meyhanede, boşalan kadehinin başından gemiye gitmek üzere kalkan asker Juan Gomez'in kafası içkiden uyuşmuş gibiydi. Parayı son kez tezgâhın üzerine fırlatırken, kır düşmüş sarkık bıyıkların süslediği güneş yanığı zayıf yüzünde kayıtsız bir ifade vardı.

Öğle sonrası sıcağının tam gözüydü; güneş kıvılcımlar saçıyordu. Toprağın üzerini kaynayan kükürdü akla getiren bir pus kaplamıştı. Gün ışığı, beyaza boyalı duvarlardan ve pencerelerin önünü kapatan elma yeşili ve mavi panjurlardan ateş parıltıları halinde geri yansıyor. Alandaki engizisyon binasının önünde yükselen palmye ağaçları diplerine gölge düşürüyorlardı. Koyu sıcağın ortasında, serin bir deniz gibiydi bu.

Veracruz liman alanındaki tüm ambarların kapıları ve kapakları ardına kadar açıldı. Siyah adamlar mavnalara kutu ve sandık taşıyor, bu tekneler de yükü götürüp San Salvador'a boşaltıyorlardı. Ara sıra bir kölebaşı, taşıyıcı sırasının arasına dalıyor, elindeki deri kırbaçla, terden pırlıl pırlıl kara bedenlere darbeler indiriyordu.

Kutsal Yürek Kilisesi'nin çanları çınlamaya başladı. San Salvador'un başarılı bir yolculuk yapması için dini tören düzen-

leniyordu. Tören alayı liman alanını ağır ağır geçmeye başladı ve tüm çalışma durdu. Beyaz ve menekşe rengi giysiler içindeki rahiplerle ellerindeki buhurdanları sallayan buhurdancı çocuklar, toz toprağın içine iki büklüm eğilmiş siyahlar ve ellerinde sımsıkı tuttıkları kamçularıyla diz çökmüş kölebaşlıların yanından geçtiler. Tütsünün hoş kokusu, sahilden gelen leş gibi çürük yosun kokusuna karıştı. Oldukça süslü, yaldızlı bir Meryem Ana figürü saygıyla, düz tabanlı bir sandala indirildi ve ona eşlik eden rahipler ve korocu çocuklarla birlikte, demirli olduğu yerde zarıfçe inip çıkan gemiye doğru yola çıktı.

Juan Gomez dosdoğru eski dostunun, kölebaşı Pablillo'nun kollarına koştu. Pablillo, top gibi yusuvarlak belli, hareket etikçe, güneşin pişirdiği toprağın üzerinde takırtılar çıkaran demir çemberli tahta bir bacağa sahip, iriyarı, kıpkırmızı suratlı bir adamdı. Elindeki kırbacı arkadaşça bir edayla Juan'a yapıştırdı.

“Buradasın ha, seni boğanın evladı,” diye bağırды. “Günü geldi mi? Şu senin büyük ahmaklık günün?”

“Günü geldi,” dedi Juan. “Hatta saati bile...”

“Gemiye binen yok henüz,” dedi Pablillo. “Gelgitin yönü dönene kadar demir almaz ve bunun için de daha çok erken. Gel, boğanın evladı, serinde bekleyen ufak bir fıçım var.”

Kamçısını kaldırıp birden uzun adımlarla köle sırasının arasına daldı ve kölelerden birinin sırtına bir darbe indirdi.

“Çabuk olun, sizi kızışmış köpekler! Emdiğiniz sütü burnunuzdan getiririm yoksa! Canlanın; aksi takdirde, Madonna aşkına, derinizi yüzerim sizin.”

Pablillo'nun kırbacını yiyen zencinin acılı feryadını kölelerin yoğun iniltileri izledi. Sıra, kaçmaya çalışan bir yılandan daha hızlı yürümeye başladı.

“O kara ruhlarının temelinde tembellik yatıyor,” dedi Pablillo. “Gözünü bir an üzerlerinden ayırsan, bütün iş durur. Ama haydi kardeşim, sana veda etmek üzere sakladığım bir fıçım var.”

Pablillo şarap fıçısını ambarın arka tarafına gizlemişti. Bir palmiye ağacının altına oturdular; buradaki gölgelikte insan kendini serin bir kuyuda gibi hissediyordu. Pablillo ilk yudumu alarak deri fıçıyı dostuna uzattı. Başını arkaya atan Juan, ağzını, alabildiği kadar içkiyle doldurdu.

“Sen aptalın birisin,” dedi Pablillo, samimi bir ifadeyle ona bakarak. “Niye memlekete gidiyorsun? Orada yapabileceğin ne var ki? Seni bir asilzade gibi karşılayacaklarını mı sanıyorsun? Hayır; birkaç ay içinde pişman olacak, söylediklerimin ne kadar doğru olduğunu anlayacaksın.”

“Belki bir bağ satın alırım,” diye karşılık verdi Juan.

“Bir köylü gibi çalışıp çabalayacaksın; ama kendi ürettiğin şarabı içmeye bile yetmeyecek paran. Genç bir kadını yatağa atacaksın ve o, on yıl içinde, seni etraftaki her tür serseriyle aldatan, huysuz bir dişi domuza dönecek. Buradaki toprak neyimize yetmiyor? Eve dönenler katırdan beter çalışıyor ve bunun için kimsenin onlara teşekkür falan ettiği de yok. Biz burada kamçıyı saklatan kişileriz; onlarsa pis işler yapmak zorundalar.”

“Kendime bir bağ satın almayı düşünüyorum,” dedi Juan Gomez, kaba, köşeli tırnaklı ve boğum boğum ellerine sakince bakarak. “Meyhanede *alcaldenin** bitişiğindeki masaya kurulup oturabilir insan. İyi bir mülk satın alabilirim ve geriye yine de bir miktar param kalır.”

“Ve yine de bir dilenciden başka bir şey olmazsın. Sen bu hayatı tattın bir kere; artık bir köylü değilsin. Şahsen ben, eğer bir daha memlekete gidersem, Tanrı cezamı versin.”

Pablillo fıçıdan koca bir yudum alıp rahatça yere uzandı ve devam etti:

“Otuz yıl önce buraya geldiğimizde ne haldeydik? Deniz tutmuş, iskorbütlü herifler... Memeyi yeni bırakmış bir acemi sürüsü... Sümüklü aptal takımı... Bize istediklerini yapabilirlerdi.

* Belediye başkanı, yargıç –çev.

Bizi vahşetin ve ıssızlığın ortasına sürüklediler; dağlardan ve lanet ovalardan geçirdiler. Sinekler gibi dökülüp öldük. Bizi, yeterince açlık ve susuzluk çekersek, sonunda taşıyamayacağımız kadar altına sahip olacağımıza inandırdılar. Tabii, onların subayları kendi *repartimientolarını*, geniş mülkleri, yerli köleleri kaptılar ve biz de çıplak kıçımızla ortada kalıverdik. Büyük adamların büyük ağızları olur; bizimkiler ise küçücük ve ona da pislik tıkıyorlar.”

“Haklısın,” dedi Juan. “Çoğumuz için hoş bir ülke olmadı burası. Zaten ben de bu yüzden memlekete dönüyorum ya...”

“Buraya geldiğin günkü kadar salaksın, kardeşim,” dedi Pab-lillo. “Hatalarımızdan ders çıkarmazsak, şu dünyada ne halt ederiz? İki tür insan vardır: oradakiler (hafifçe doğrulup kamçısıyla köleleri işaret etti) ve onların sahipleri. Onlar kölelik etmek, ağır işlerde çalışmak için doğmuşlardır; ta ki, bir gün şeytan gelip onları alana kadar. Onlar açlıktan kırılmak ve dayak yemek için gelmişlerdir dünyaya. Ruhları ölümsüz diyebilirsin; ama bana sorarsan hiç de öyle değil. Nasıl olsun ki? Onlar sadece tenden ibarettirler. Öldüklerinde, doğrudan cehenneme giderler ve belki şeytan onları orada da ayak işlerine koşturur. Yine söylüyorum, iki tür insan vardır: her şeye sahip olanlar ve gırtlaklarına kadar borca batmış olanlar. Ve sen, hangi tarafa ait olmayı istediğini belirlemek durumundasın. Şarabını iç, boğanın oğlu.”

“Çiftliğimi satın aldığımda, mülkümün sahibi olacağım ve tepemde bana ne yapmam gerektiğini söyleyecek kimse olmayacak,” dedi Juan sakin sakin. “Belimi saran kuşağım boydan boya altınla dolu olacak.”

“Ve yatağına genç bir kadın atacaksın, keçi herif. Ve bir ev dolusu bitli çocuk yapacaksın. Hasat kötü olacak ya da hastalanacaksın ve paran çok geçmeden suyunu çekecek. Durumu kurtarmak için didinin duracaksın. Günün birinde borç para almak zorunda kalacaksın. İşte asıl oyun o zaman başlayacak. Daha başına ne geldiğini anlayamadan, başkaları için çalışan fakir,

sefil bir herif olup çıkacaksın; küflü ekmek yiyip boktan şarap içeceksin. Eğer meyhanede yanında bit içinde oturursan, *alcalde* defolup gitmeni söyleyecek sana. Hayır, bana bak! Uzun zamandır görev yapan, bacağıının birini kaybetmiş, ama onun yerine, iyi işleyen bir kafa kazanmış bir adamım ben. Doğru taraftaki insanlarla bağlantılarım var. Yaşlı Rodrigo nalları diktiğinde, liman amiri olmayı umuyorum. Fazla çalışma gerektirmeyen iyi bir pozisyon bu. Ama iki bacağım olsa ve bu kadar da şişman olmasam, bir malikâne *calpixqui* olmayı tercih ederdim. Oğlum, memlekete gidip yaşlılık yıllarını koyun pisliği eşeleyerek geçirmek yerine niye *calpixqui* oluyorsun?”

Juan, cevap yerine omzunu silkti. Pablillo devam etti:

“Yoksul bir bağcı, hatta açlıktan nefesi kokan bir asilzade, bir *calpixqui*yle karşılaştırıldığında nedir ki sahidin? Tırnaklarının arasında ezebileceğin bir bittin daha fazlası değil... *Calpixqui*, mülkün asıl sahibi değildir belki; ama mülk sahibi uzaktadır ve o neredeyse efendinin kendisi gibidir. Elinde o kadar geniş yetki olduktan sonra, bir *repartimentoyu* nasıl yöneteceğini bilememesi için tam bir aptal olması gerekir. Üstüne üstlük gönlünün çektiği her şey onundur. Besili bir piliç gördüğünde, yallah tencereye atar onu. Canı çektiği her kadını elde eder. Bu onun hakkıdır. Ve eğer yerliler bunun tam farkında değilse, onlara bunu hemencecik öğretiverir. Dünyayı neyin yönettiğini hiç düşündün mü, azgın boğanın oğlu?”

Juan başını salladı.

“Kamçı! Her şeyin yolunda gitmesini sağlayan odur. Onu nasıl şaklatacaklarını bilmeseler, bütün bu işlerin altından kalkabilirler mi sanıyorsun? Asilzadeler, piskoposlar, kardinaller, hatta kralın bizzat kendisi... Eğer benim gibi insanlar sığır derisi kırbaçla en büyük acıyı nasıl verdireceğini bilmeseydi, var olabilirler miydi? Bunlar üzerine biraz düşün, oğlum. Keşişler bize, buraları, yerlilere gerçek imanı öğretmek ve onların ruhlarını kurtarmak için fethettiğimizi söylüyorlar. Ama belki ruhunu kur-

tarırım diye bir pilici boğazlar ya da şişte çevirdiğim bir öküzü nasihat eder miyim? Hayır, öküzü büyük bir iştahla, onun ölüm-süz bir ruh taşıdığını hiç düşünmeden yiyiveririm. Ve kırbacımı sadece ona gerek olduğunda şaklatırım. Kırbacı şaklatırım; zira o yönetendir. Şuradaki siyahlara bir bak. İçlerinden birine, ‘Sen, kara piç, git ve kendi erkek kardeşini öldüresiye döv; çünkü onun suratını görmeye tahammül edemiyorum,’ desem, emrime itaat eder. Bilir ki, bunu yapmazsa, bağırsakları o kara karnından fırlayana kadar kırbaçlarını onu. Tanrının krallığı, iktidarı ve haşmeti cennettir; burada ise, güç ve iktidar, eğer istersek, bizim gibi insanlara aittir. Bıçaksız bir el nedir ki? Sen ve ben bıçağız ve ben bıçak olarak kalmak istiyorum.”

“Şarabın sıkı,” dedi Juan Gomez.

“Sıkı ve güzel, Castille’de ondan daha iyisini bulamazsın,” diye onayladı Pablillo.

San Salvador’dan etrafa korucu oğlanların tiz, hoş, metalik sesleri yayılıyor, bu arada Meryem Ana figürü baştan kış tarafa doğru taşınıyor ve güverte ile direklere kutsal su serpiliyordu. Son yük de yerleştirilince, zenci köleler depo duvarlarının kenarına, ince bir çizgi oluşturan gölgeye bitkin bir halde çöktüler. Sıcaktı; ter, çürük yosun ve toz kokusu çekiliyordu ciğerlerin ta dibine kadar. Fakat havada, tembel, köpüklü dalgaların kıyıyı hafif hafif okşayacağı bir akşam serinliğinin ipuçları da vardı.

Derken, yaya olarak veya tahtirevanlar üzerinde, yolcular sükün etti. Papazlar, arazi sahipleri, memurlar ve tacirler... Rıhtım, giderek, uzun yolculuğa çıkanlarla vedalaşmaya gelenler ve San Salvador’un demir alışını izlemek isteyen meraklılarla dolup taşmaya başladı. Juan Gomez’le Pablillo’nun oturduğu yerin hemen sağından, liman meydanının kırmızıya çalan sarı bir kabuk bağlamış toprak zeminini aşarak, bir tahtirevan taşıyan dört zenci geçiyordu. Tropika sıcağının ortasında, beyaz perdelerin ardında, ufak tefek, kel kafalı bir adam, yumuşak yastıkların üzerine kurulmuştu. Sararmış çimenleri andıran ince bir sakalın çevre-

lediği soluk, kemikleri çıkmış suratı, meraklı bir maymununki gibi öne doğru fırlamıştı. Gözleri kafatasının oldukça derinlerine gömülüydü ve tahtirevandan dışarı gevşek bir vaziyette sarkmış, nasırlı, maviye çalan siyah tırnaklı eli, ölü bir kuşun pençesini hatırlatıyordu.

“Bu, Don Guilemo,” dedi Pablillo, gayri ihtiyari fısıltıyla konuşarak. “Onun yüz yaşında, hatta belki daha da yaşlı olduğunu söylüyorlar. Kim bilir? Şeytan elini bir tutmuş, bir daha bırakmıyor. Geçen hafta, bir cenaze alayının yanı sıra sarhoş sarhoş, şapkasını çıkarmadan yürüdü diye bir melezi mahkûm etti; adam şimdi kızartılmayı bekliyor. Oysa Don Guilemo’nun kendisi yerel büyücülerle büyüler yapar ve bunu da herkes bilir; ama kimse ona bir şey yapmaz. Yani senin de gördüğün gibi, bu, ait olduğun tarafı seçme meselesidir. Baksana bir, oğlum, gemiye binmen öncesinde oturup fiçı boşaltmak zorunda kalıyoruz.”

Yazıkların biçimde başını sallayan Pablillo’nun dudaklarından, sanki hisleriyle aynı doğrultuda olmadığını akla getiren sözcükler döküldü.

“Bu iyi bir ülke,” dedi. “Babam Córdoba’da bir cellat yardımcısıydı. İşinin ehliydi; onun kadar becerikli ve dakik biçimde kelle uçuran, adam asan, yakan ya da çarkta parçalayan olmamıştı. Meyhanede kendisine ait maşrapası vardı; kalabalığa doğru ilerlediğinde, insanlar yolundan çekilirdi. Evimize yabancı biri çok seyrek gelirdi. Cellat yardımcılarının en yeteneklisi olmasına karşın, eski cellat öldüğünde onun yerini alamadı. İyi bağlantıları olan başka birini seçtiler. Gördüğün gibi, işler böyle yürüyor. On iki yaşında evden uzaklaştım. Aç kaldım; çok kötü günler geçirdim. Rezil bir hayattı; ama işte şimdiki halim: beyaz adam ve *hidalgo**. Bazı insanlara baş eğmek zorundayım; ama birçok insan da bana baş eğmek zorunda. Masanın ucuna ilişip ağız dalaşına girişmiş bir sürü herifle şarap içmek için memleke-

* Soylu, asilzade. –çev.

te gitmeye hiç niyetim yok. Beni sınırlendiren olursa, kırbacıma sarılıyorum ve o da, kanlı çizikler açıyor. Belki asıl kızdığımın değil, başka birinin sırtında... Ama yine de içimdeki öfkeyi söndürüyor ve hayattan yeniden keyif alabiliyorum.”

“İnsan, bıçak olmaktan da usanıyor,” dedi Juan. “Ve bir el, bıçak savurmaktan başka işler de yapabilir. Artık genç değilim; huzur ve sükûnet arıyorum. Evlenecek, çocuk çocuğa karışacağım ve bir gün sen de ülkeye geldiğinde, sana şarabımdan tattıracağım.”

“Kalp iki bölümden oluşur. Biri bunları ister, diğeri kalmayı. Bir yanı iyiliği, bir yanı kötülüğü gözetir. Belki babam, kamçılama direğine bağlı bir hırsız kırbaçlarken içten içe gözyaşı döküyordu. Belki de üzerine çullanmış tüm haksızlıkların intikamını alıyordu bu yolla. Kim bilir? Kutsal Meryem, başka bir insanın içindekileri kim bilebilir? Ama başkalarının zaafı bizim gücümüzdür ve bizim zaaflarımız da başkalarını güçlendirir. Hangisi daha iyi, güç mü zayıflık mı?”

“Hiçbir fikrim yok,” dedi Juan. “Benim derdim, kendimi güçlü hissetmek ya da kırbacı ne kadar sert vurduğumu görmek değil. Buraya geldim; çünkü ben de senin gibi yoksuldum. Ülkeyi boydan boya aşır yeni topraklar ve şehirler fethetmeye devam edeyim, onlara daha fazlasını kazandırayım diye bana ücret ödediler. Bunu yapmaya hakları var mıydı yok muydu bilmiyorum. Ben ücretimi almaya baktım. Benden isteneni yaptım. Ve artık kendi hayatımı yaşamak istediğim bir noktaya vardım.”

“Bitli bir köylünün hayatı,” diye laf sokuşturdu Pablillo.

“Belki de ailemden bazıları hâlâ hayattadır. Bir sürü erkek ve kız kardeşlik ve hepimiz de tepeden tırnağa yoksulduk.”

“Ve şimdi aynı sefalete doğacak çocuklara baba olmak istiyorsun. Merak ediyorum, burada kaç tane çocuğun var?”

“Bunu nasıl bilebilirim ki?”

“Ağaç meyvesini döker ve onun nerede filiz verdiğini bilmez,” dedi Pablillo. “Bu ülke bizim gibiler için Tanrı'nın bir nimeti;

sen de kalkmış bunu reddetmek istiyorsun. Senin için bir mum diyeceğim kardeşim; günahın büyük senin. Aslında belki de ruhun için bir dua okurum. Fakat bütün azizler adına, birbirimizi tanımakla geçen onca yılı özlemle anacağım. Bugünlerde ne tür adamlar gönderiyorlar böyle buraya? Kıtık yılları kadar uzun soylu adlar ve bir sonraki gemiyle tekrar dönene kadar doldurmak istedikleri dipsiz ceplerle geliyorlar.”

Maviye çalan siyah saçlarıyla zayıf bir oğlan koşarak geldi ve Pablillo'nun sığır derisi kırbacını kaptığı gibi, dinlenmek üzere gelip deponun yanında durmuş bir zencinin üzerine doğru atıldı. Zayıf kaslı kollarıyla kamçıyı şaklatırken, çocuksu sesiyle haykırdı:

“Seni domuz, seni kara orospu çocuğu! İnsanların gözü önünde gelip burada öylece dikilebileceğini mi sanıyorsun? Hem de tören alayı buradan geçmek üzereyken... Yoksa tam Madonna'nın suratının ortasına işemek niyetinde misin? Derin şerit şerit sarkana kadar kırbaçlayacağım seni! Seni domuz, seni siyah köpek!”

Köle, kendisini kovalayan çocuk arkasında olduğu halde, fırlayıp kaçtı; Pablillo'nun yüzü keyifle parıldıadı.

“Bu hergele bayağı sıkı,” dedi. “İşi kaptı; baksana darbeleri nasıl ustalıklı yapıyor. Her vuruş en acı verecek yere iniyor. Kamçının nasıl kullanılacağını biliyor.”

“Oğlandan memnunsun,” dedi Juan. “Sana benziyor.”

“Daha çok babama,” diyerek gülümsedi Pablillo. “Kamçıyı parmaklarının arasında tutuyor. Bu benim tarzım değil. Yerlerde yuvarlanıp geberene kadar kırbaçlayabiliyorum bu Tanrı'nın cezası hayvanları. Fakat bu da iyi bir şey değil kardeşim; kara bir iblis para demek zira. Fakat bizim hergele onlarla, kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyor resmen. Bu, babamın tarzı. Canları çıkasıya kadar eziyet ediyor onlara, ama asla daha fazla değil. Bu şerefsizce bir kamçı ver, bütün bir köle sürüsünü idare etsin.

Böyle dört tane var kulübede. Yarım kan melezler; ama baskın olan benim kanım.”

“Artık gemiye gitme zamanı,” dedi Juan. “Elveda, Pablillo. Ve teşekkürler, iyi ve kötü günler için...”

Kucaklaştılar. Pablillo’nun gözlerinde yaşlar belirmişti.

“Oğlum, seni lanet boğa, eskilerden kalanların sonuncususun sen,” diye sızlandı. “Sen gidince, boktan, sıkıcı bir yer olacak burası. Geçmiş hakkında sohbet edecek kimse kalmayacak. Artık bana meyhanede şarabımla baş başa, yapayalnız oturmak var; gençler yaşayacakları bir hayata sahipler çünkü. Bazen şeytandan her şeyini, karını, çocuklarını, evini almasını istemek geçiyor insanın içinden. Ama neşelen; bir gün İspanya’daki perişan halini görmeye ziyaretine geleceğim. Bir fıçı şarap hediye edecek, bir de güzel bir kız satın alacağım sana, seni keçi!”

“Umarım ileride tekrar görüşürüz ve dilerim mutlu bir geleceğin olur,” dedi Juan. Sonra son yolcuları gemiye götürmek için bekleyen sandala bindi. Kayık San Salvador’a gitmek üzere kıyıdan açılırken, ayakta durup karaya doğru baktı. O gün çok şarap içmiş, birkaç dostla vedalaşmıştı. Ve işte yola çıkmıştı artık. Elinde bir paket tutuyordu ve ceketinin altında, belini saran kalın, sağlam deri kemerde, bir sürü ağır altın parçası vardı. Onlar, yeni ülkede geçen meşakkatli otuz yılın terinin karşılığıydı.

Kayıktaki diğer yolculara dikkat bile etmedi. O hâlâ ayakta, kiliseleri, soylulara ait evleri, perişan Kızılderili kulübeleri, kumarhaneleri, rahibe manastırları, depoları, tacirlerin satış barakalarıyla gözünün önüne serilmiş kentin ardında uzanan, güneşin kavurduğu topraklara dalmış haldeydi. Uyuşmuş, puslu zihninde birtakım karışık görüntüler uçuşuyordu. Zor bir hayat, diye mırıldandı, lanet, zor bir hayat ve karşılığında eline geçen ne?

Kavurucu güneşin altında pişmekle geçen otuz yıl boyunca asker tayınına talim etmişti. İnsanın sıcak havadan, yoğun rutubetten nefesinin kesildiği, sert sarmaşık yumaklarını elde pala parçalayarak kendine yol açabildiği ormanlar aşmıştı. Görüp gö-

rülebilecek tek bitkinin sarı ve alev kırmızısı çiçekleriyle kaktüsler olduğu çölleri arşınlamıştı. İnsanın gözlerine inanamayacağı yeşillikteki bambu ağaçları arasından kıvrılarak ilerleyen gümüş beyazı dumanlarla kaplı vadilerin üzerinde ayın parıldayışını seyretmişti. Yeni topraklar, kentler, madenler, plantasyonlar, müthiş mülkler fethetmişti. *Oueio*, baş döndüren manyok birası içmiş, hurma şarabıyla bol bol kafa çekmiş, kahverengi kadınlarla eğlenmiş, tam bir Hıristiyan gibi günah çıkarmıştı.

‘Berbat bir hayat,’ diye düşündü. ‘Anlamsız bir hayat... Kaç adam öldürdüm acaba? Bir ara bunun hesabını çıkarmıştım. Bugünlerde bir hayat kaç para eder ki?’

Bunun üzerine biraz düşündü ve kendi kendine, bu yeni ülkede insan hayatının değerinin hiç de yüksek olmadığını söyledi. Yine de hayat bir biçimde boy veriyordu, bu sıcak, bataklık dolu topraklarda; vahşice köklerini derinlere salıyor, açılıp saçılıyordu, kurumuş gövdelere sarılmış yabani sarmaşıklar gibi. Her yandan yaşam fışkırıyordu, çimenlerin arasından tıslayan zehirli yılanlarıyla, zarif ceylanları ve rengârenk kuşlarıyla. Bu, telaşlı, karmakarışık, ağu saçan bir hayattı ve de çürüme ve ölüm soluyordu.

Derken, gözleri, liman meydanında durmuş, şaklattığı kırbacıyla hoşça kal diyen Pablillo’yu yakaladı. İki kolunu birden kaldırıp sallayarak karşılık verdi.

San Salvador, İspanyol ve Portekizli denizcilerden, zenci kölelerden ve bir düzine İspanyol topçusundan oluşan doksan iki mürettebatı bulunan, üç direkli, beş yüz tonluk bir kalyonu.

Gemi, merkezi Barselona'da bulunan bir denizcilik şirketine aitti ve düzenli olarak Yenidünya ticaretinde çalışmak üzere tahsis edilmişti. Hızlı bir altın taşıma gemisiydi; güzel ve sağlam bir biçimde inşa edilmişti. On iki tane ufak yolcu kamarası vardı. Bunlar yirmi seçkin yolcuyu barındıracak büyüklükteydi; ama bu sefer sıkış tepiş kırk yolcu almak zorunda kalacaklardı. Üstelik görgü kuralları gereği, bu yolculardan üçüne özel kabin verilmesi gerekiyordu. Bu yolcular Genel Vali Don Pedro de Carajaval, Engizisyon Yargıcı Don Jesus ve Doña Inez Escobedo'ydu.

Don Pedro, batı eyaletlerinden birinin genel valisiydi ve sarayda huzura çıkmak üzere resmi bir davet almıştı. Küçük, kömür karası gözleri, sarımtırak, sabit ifadeli yüzüyle ufak tefek, kuru bir adamdı. Sarayın çağrısı emir demekti ve yaşadığı karaciğer rahatsızlığına rağmen, Don Pedro, hiç vakit kaybetmeksizin, yanına subay ve memurlardan oluşan bir heyet de alarak, bu uzun yolculuğa çıkmıştı. Saraya ve en nüfuzlu saray erkânına hediyeler götürmek iyi bir davranış olarak görülüyordu ve Don Pedro, bir gün huzura çıktığında konumuna uygun bir görkem sergileyebilmek için, görev yaptığı süre boyunca değerli eşyalar biriktirmişti. Sonunda davet geldiğinde, bulunduğu eyaletin yerlilerine bir kelle vergisi çıkarmış ve demir bir yumrukla, yarı hükümdar, yarı da kendisi için, bu vergiyi toplamıştı. Yanında götürdüğü vergi gelirlerinden dolayı çok üst düzeyde bir kabul

göreceğini düşündükçe, o kasvetli suratına biraz olsun canlılık geliyordu.

Altın ve gümüş çubuklarla, ziynet eşyaları ve değerli taşlarla dolu sandıklar, katırların ve kölelerin sırtında, toprağı tabanları yakacak kadar kızdıran güneşin gözünde, dağların her yükün ağırlığını iki katına çıkaran zayıf havasında, tepeler aşarak, ormanlar yarararak taşınmıştı. Katırların biri tökezlediğinde, üzerindeki en yakın köyden getirilen Kızılderililere yükleniyordu. Bunların çoğu yolda devrilip kalmış, kırbaç onları tekrar ayağı kaldıramayınca, dağlarda terk edilip bırakılmıştı. Genel vali, saraya götürdüğü armağanlara ek olarak, yanında altın çubuklardan oluşan, tamamen şahsına ait bir servet de taşıyordu. Kralın ona memlekette, rütbesine ve liyakatine uygun bir görev vereceğini umuyordu. Yeterince altını vardı. İspanya'nın en zengin adamlarından biri olmak istiyordu. Don Pedro bu hale gelebilmek için bir ömür harcamıştı ve artık hayatın tadını çıkarmak arzusundaydı.

Don Pedro ve maiyeti gemiye vali tarafından ve askeri tören kıtasının sergilediği merasimle bindirildi. Don Jesus ise kimşenin dikkatini çekmeden, güverteden kayar gibi hızla geçerek kamarasına girdi ve kapısını kilitledi. Doña Inez'in de kendisine refakat eden kalabalık bir maiyeti yoktu. Yanında sadece bir oda hizmetçisi ve Kızılderili bir köle vardı. Yaşlı ikinci kaptan José Nuñez, yerliye sıradan yolcuların tayfalarla birlikte kaldığı alt güvertede bir yer ayarlamıştı.

“Onun gemide bulunan en iyi yiyeceklerle beslenmesine dikkat edin,” dedi Doña Inez. “Onu bir armağan olarak sunmak üzere satın aldım. Yolculuk sırasında tamamen perişan bir görünüme bürünmesini istemem.”

Sonra oda hizmetçisiyle birlikte kamarasındaki eşyaları düzenlemeye gitti.

Son yolcularını da alan San Salvador, akşam meltemiyle birlikte demir almaya başladı. Güverte insan kaynıyordu. José